

AUGUST 1989

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN
DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

23 AUGUST HOTAR DE ERĂ NOUĂ

Privită în contextul larg al istoriei noastre multimilenare, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, inițiată, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, ne apare ca un emblematic arc de boltă al devenirii noastre, înmănușând într-o sinteză istorică de profunde semnificații mesajul de dreptate socială și națională al tuturor generațiilor care au contribuit la edificarea României moderne. Astfel, se dezvăluie în întreaga sa complexitate măreția actului istoric de voință și demnitate națională, uriașa ridicare la luptă a întregului popor român, în August 1944, prin care s-au pus temelii trănice României socialiste de azi — țară prosperă, liberă, independentă și suverană între națiunile lumii.

Evenimentele din August 1944 au confirmat realismul strategiei și tacticii Partidului Comunist Român, modul creator în care a aplicat în condițiile specifice țării noastre teoria revoluționară a socialismului științific despre rolul clasei muncitoare și necesitatea unității ei de acțiune, despre alianțele cu alte clase și grupuri sociale, despre corelația dintre factorii obiectivi și subiectivi, interni și externi, ai revoluției. Prin acțiunea sa revoluționară, la baza căreia au stat o concepție și un program clare — claritate obținută în împrejurările unor profunde și multiple confruntări politice și ideologice — partidul nostru și-a adus o contribuție specifică, originală, creatoare la teoria revoluționară mondială, la strategia și tactica revoluțiilor de eliberare socială și națională.

În împrejurările deosebit de grave pentru existența și viitorul poporului român, adus în pragul unei catastrofe naționale, Partidul Comunist Român și-a intensificat eforturile pentru demascarea dictaturii militar-fasciste antonesciene și a alianței cu Germania hitleristă, fiind primul partid politic care a pus de la început, din 1941, în fața națiunii un program perfect articulat de rezistență antifascistă, care cuprindea asemenea idei: răsturnarea regimului de dictatură militar-fascistă, formarea unui guvern al independenței naționale, compus din reprezentanții tuturor forțelor patriotice, ieșirea României din războiul antisovietic și alăturarea ei coaliției Națiunilor Unite, (Partidul Comunist Român fiind, de asemenea, primul partid politic din România care a preconizat alianța cu Națiunile Unite), alungarea trupelor germane din țară și eliberarea părții de nord-vest a țării de sub ocupația horthystă, respectarea libertăților cetățenești și democratice.

Urmărind, în primul rind, realizarea obiectivelor naționale majore — eliberarea țării de sub dominația Germaniei naziste și răsturnarea guvernului de dictatură militar-fascistă —, partidul comunistilor s-a declarat de la început gata să colaboreze cu toate partidele, grupările, personalitățile politice, cu toți patrioții români pentru înfăptuirea oricărui deziderat din program, preconizând ca singur criteriu al colaborării atitudinea față de ocupanții nazisti, față de sprijinitorii lor din țară și față de războiul hitlerist.

Roadele eforturilor depuse de Partidul Comunist Român în direcția coalizării tuturor forțelor democratice naționale n-au întârziat să se arate, s-a sudat verigă cu verigă, moment cu moment. În toamna anului 1943 s-a constituit Frontul Patriotic Antihitlerist. O încununare a acestor acțiuni de polarizare a forțelor patriotice a constituit-o făurirea, în aprilie 1944, ca urmare a acordului dintre Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat, a Frontului Unic Muncitoresc, care a întărit unitatea de acțiune a clasei muncitoare, în strânsă alianță cu țărănimca muncitoare, cu intelectualitatea, pentru salvagardarea independenței României.

Consolidându-și rolul de principal factor de unire a partidelor și formațiunilor patriotice ostile dictaturii antonesciene și hitlerismului, Partidul Comunist Român și-a continuat cu dirigenție activitatea în direcția deplinei unități a forțelor antifasciste. La 20 iulie 1944 a luat ființă Blocul Național Democrat, în cadrul căruia, alături de partidul comunist, au intrat partidele social-democrat, național-fărănesc și național-liberal, la baza acestei coaliții fiind pusă platforma propusă de partidul comunist. Astfel, niciodată în istoria românilor, nu se mai realizase o atât de puternică uniune națională ca în perioada premergătoare marelui act patriotic de la 23 August 1944, al cărui stegar era Partidul Comunist Român.

Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază, în rindul cărora s-a afirmat puternic personalitatea croică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au organizat și condus cu strălucire poporul român la victoria revoluției din August 1944 — piatră de hotăr în istoria patriei — ce a deschis poporului nostru calea libertății naționale, a înfăptuirii înaltelor sale idealuri de libertate și dreptate socială, a trecerii la construirea orânduirii socialiste.

În cele patru decenii de construcție socialistă, România s-a transformat dintr-o țară slab dezvoltată, predominant agrară, într-o țară industrial-agrară, cu un înalt nivel de civilizație. În acest an, producția industrială va fi de circa 135 de ori mai mare decât în 1945, o creștere de 120 de ori fiind realizată după Congresul al IX-lea. Producția agricolă a crescut de circa 10 ori față de 1945, din care de peste 6 ori după 1965. Ve-

(continuare în pag. IV)

Dr. Petru RUSSINDILAR

Ion Carp FLUERICI

„Patria în pace”

ORĂ SOLEMNĂ

Floare la reverul istoriei — August
floare de singe
peste patria de atunci
încă se adunau nouri
în memoria noastră,
peste patria de azi
sălășluiește pacea
și coloana solară

stă pe creștetul munților ei
gura de aur a copilului
spune cartea zilei de mine
ne descoperim Lumii
creștința de a ne afla
în lăuntrul numelui
nostru.

Vasile PUHA

REPORTER

Drumuri în Țara de Sus

Două au fost evenimentele zilei în care mi-am început documentarea despre drumurile Țării de Sus; primul, de ordin productiv — sosirea autobascului cu benă încălzită pentru transportul mixturii asfaltice, și al doilea, puțin amuzant dar nepăsit de semnificație — meciul de fotbal din campionatul sui-generis al unității de profil (Direcția Județeană de Drumuri și Poduri). Pentru că a scrie despre drumuri înseamnă a accepta, a înțelege specificul activității celor aproape șapte sute de muncitori și specialiști implicați în menținerea și asigurarea viabilității acestora, înseamnă a realiza amănuntul că într-o zonă de mare trafic economic și turistic, cum este cea din nordul Moldovei, zonă de echilibrată diversitate geografică și configurație structurală, arterele rutiere devin vital necesare. Un fel de a patra dimensiune a existenței. Cum s-ar realiza altfel pulsul cotidian al muncii, fluxul iminent dintre o așezare și alta, dintre o comunitate și celelalte? Desigur, de starea drumurilor depinde funcționarea acestui vast mecanism și, nu în ultimă instanță, plăcerea însăși a călătoriei. Să precizăm, înainte de toate, că direcția de resort din Suceava patronază o rețea de drumuri ce însumează peste 1800 de kilometri; unele asfaltate, altele împietruite, pavate sau acoperite cu beton, ponderea deținând-o cele prevăzute cu îmbrăcăminte asfaltice ușoare. Și aceste căi de comunicație, pornind din valea Siretului și urcând munții până la Pasul Prislopului, cu păienjenșii lor de ramificații, impun o permanentă supraveghere activă. Activă pentru că aceasta nu înseamnă constatare, ci acțiune. Acolo unde șoseaua se deteriorează într-un grad mai mic sau mai accentuat, se cer remedieri prompte ori fără multă întârziere. Și ele se fac de formațiunile specializate (asfaltatori, betonisti, fierari, mecanici, contonieri, șoferi etc.) din cele șase secții care practic acoperă întregul perimetru al teritoriului: Fălticeni, Rădăuți, Pojorita, Gura Humorului, Suceava.

„Pentru lucrările pe care le efectuăm dispunem de stații de asfalt, stații de betoane și de sortare, balastiere precum și de utilajele specifice activității noastre, inclusiv cele folosite pe timp de iarnă”. Răspunsul aparține directorului Radu Pricop, cunoștință veche a reporterului, aflat de puțină vreme la conducerea întreprinderii,

dar care a adus cu sine un suflu nou, tinerece, îndrăzneț. (Chiar și competiția de care aminteam și se datorează, scopul vizat nefiind nicicum performanța sportivă: ci reconfortarea, sudarea colectivului, creșterea tonusului moral, afectiv al componenților acestuia. Împreună pornim într-un scurt raid pe unul dintre traseele cunoscute: Suceava — Dolhasca — Fălticeni. A-cum explicațiile furnizate la sediul încep să se clarifice: ce este și cum se realizează o plombare, cum se face o consolidare într-un strat sau în două, ori cum se execută tratamentele de întreținere. Șoseaua se prezintă mulțumitor, se observă intervențiile întreprinse de-a lungul lunilor care au trecut și cele aflate în curs de execuție. Altfel zis, au dispărut breșele și porțiunile degradate, mașina rulează lin și fără pericol. Oprim la Liteni, la stația de mixtură, unde în ciuda instalațiilor uzate producția nu are de suferit, apoi la Dolhasca la modernă stație de betoane. „Un important volum de muncă îl ocupă tratamentele imi spune inginerul Pricop. Asta pentru că parte din carosabil și-a depășit durata de serviciu și spre a-l menține în stare practicabilă unitatea noastră și-a extins de la an la an tratamentele bituminoase. În 1939 de plidă avem de efectuat asemenea lucrări pe circa 80 de kilometri. În acest scop folosim emulsia bituminoasă produsă într-o stație proprie, la Praxia”. „Cu tratamentele e clar. Ce înseamnă însă o consolidare?”. „Dacă am practica o secțiune într-un drum amenajat, acesta ar prezenta un strat de uzură sau de rezistență, un strat de legătură și un al treilea strat de bază. În funcție de gradul de deteriorare se fac și consolidările cerute. Trebuie să vă spun însă că în prezent căpătă tot mai mult teren abordarea îmbrăcămintilor rutiere rigide, mai ales pe acele sectoare de drum care nu mai rezistă solicitărilor crescânde ale traficului”. Furat de curiozitate receptez noi și noi detalii care definesc de altfel, acest univers necunoscut, un domeniu considerat în aparență banal, neinteresant. Din obișnuință, din acea senzație firească a faptului comun. Pornești pe o șosea peste care toc-

(continuare în pag. IV)

Ion BELDEANU

autograf : ION ARIEȘANU

Tezaur

Orice nume poate fi înobilat. Și Eminescu, și Creangă, și Caragiale, și Robreanu, și Arghezi, înobilându-și-le prin arta lor, au înobilat și locul nașterii, făcând din Ipotești, Humulești, Haimanale, Năsăud, Cărbunești, puncte de referință. Pentru a-și păstra demnitatea numelui și a locului, sfințit de o naștere, artistul merită să jertfească totul. Și marii creatori ai spiritualității române au adus o asemenea jertfă. Ei au însemnat fiecare, în curgerea timpului istoric, borne de hotăr, axe ale lumii lor, prin care locurile și împrejurările, unde ei s-au născut, au creat sau s-au stins, au primit o sacră strălucire. Exemplul artei și vieții lor trimite la ideea că nu există creator și operă în afara unui loc anume, că nu se poate înălța un edificiu creator fără a fi pornit dintr-o magmă vie, pămînteană. Căci unica demnitate a existenței lor umane și artistice a fost doar arderea întru pămînt, a constat în a semăna, în pantheonul valorilor universale, propria valoare, de artă și spirit, specifice lor și națiunii lor. Căci, așa cum nota Timotei Cipariu, peste cruzimea timpurilor, peste politica infernală a tiraniilor trecute, poporul nostru a știut păstra un tezaur născut din ființa noastră, dulce ca sărutarea mamei, mai scump ca viața, care, de l-am pierde, atunci mai bine ne-ar înghiți pămîntul de vii, tezaur fără de care n-am mai fi demni de-a ne numi fiii părinților noștri și ai acestui pămînt, tezaur numit: expresie și spiritualitate românească.

Ei bine, înflpt într-un pămînt al său, care poate fi și un oraș în care i s-a scurs tinerețea, sau maturitatea i s-a cristalizat la timpurile îndurate, scriitorul, artistul contemporan, păstrător rădăcinilor unei tradiții și continuatorului lor, nu poate, fiind fiul unui oraș, al unei țări, care sînt de fapt „axis mundi” pentru el, nu poate, zic, să nu înțeleagă scopul unic, în slujba căruia s-a băgat salahor pe viață: arta românească și creșterea frumuseții ei într-un inestimabil tezaur, adunat cu osîrdie, din vechime, cu fiecare creator în parte, pină la comoara de limbă, artă, cultură și spirit de care, mîndri, ne folosim noi azi. Înțelegînd acest rost unic, scriitorul, artistul înțelege și rostul social al muncii sale, își înțelege și contemporanii și patria în leagănul căreia s-a născut și căreia îi dedică lucrarea sa.

A PRIVI

Statuie pentru o idee

Meditativi și solemn, Parcă avînd ceva din lumea interioară a omului. Totdeauna privind spre înălțimile din preajmă, pentru a le culege vîzduhul de pe umeri. Mai ales de pe dealul de unde marele Ștefan a trimis săgeata pentru alegerea locului de nemurire. Așa imi par — sau poate așa sînt — arborii care însoțesc drumul ce duce pînă la rădăcinile de piatră ale bătrînului zid. Pînă acolo unde Putna nu mai poate fi, nu se mai poate numi așezare, ci stare de spirit. Pînă acolo unde fruntea coboară în aura tăcerii, să deprîndă înțelepciunea pe care strămoșilor și așezărilor Voievodului tăurar de eternitate

La capătul drumului, pasul vrea să citească, să asculte pămîntul. Să se roage pietrei, adîncului ei. Cînd urcă treptele de lemn ce sînt în „Turnul porții”, ecouri sînt de gravă pădure și foșnet de veacuri trecute învăluie totul. Și om, și emoție și credința că aparținem timpurilor de dincolo și de dincoace de noi. Clîpei în care Luceafărul a încrămenit deasupra marmurei ce a rețuțat anul stingerii viteazului Domnitor și celui în care ne vor chema urmașii — cu lucrarea noastră — spre Japta lor. Apoi, privirile trec peste filele cărții în care, cînd scriu, cărturari și oameni de har ce poposec la Putna vor să rămînă aici măcar atîta din ei cît pot cuprinde și mărturisii cuvintele.

Era în 2 iulie 1989. Deasupra cîtorva semănături — venind parcă din vibrarea „Imnelor Putnei” —, literele prindeau a vieții într-o mărturisire căreia i se poate ridica statuie: „Ne plecăm cu inimile și sufletele aici pentru totdeauna...”

Două iulie din anul în care continuăm să trăim.

Două iulie, ziua în care, cu 485 de ani în urmă, Ștefan Voievod, mergînd spre Putna, avea să-i facă a înțelege pe însoțitorii săi de atunci — o, și cîți erau! — și pe toți cei din veacurile următoare că pe acest pămînt strămoșesc nu se poate muri.

Cred că și la aceasta gîndesc, în zilele și nopțile cu oameni veniți de pretutindeni, arborii ce cresc lîngă rădăcinile de piatră ale bătrînului zid. Acolo unde Putna nu mai este așezare, ci stare de spirit.

Ion PARANICI

Situată la liziera dintre un roman-anchetă, cu o acțiune sedimentată din episoade decupate ad-hoc, și un roman factură fabulos-fantastică, cartea lui Tudor Dumitru Savu, *Fortul*, convoacă deopotrivă un regizor al căru vizionarism scapă voit unui control de adîncime, și un spectator activ, care încearcă să re-unifice straturile narațiunii în puncte nodale, de trecere de la real la insolit. Romanul lui Tudor Dumitru Savu are un scenariu bine structurat care distribuie rolurile între secvențele firului evenimential, contactînd o realitate palpabilă, verificabilă în datele logicii formale, și reflexele acestei realități, detectabile în planul scrisului, al înregistrării evenimentelor, din perspectiva convergenței soluțiilor realului și imaginariului. Altfel spus, romanul *Fortul* își asigură fluiditatea discursului din conlucrarea fericită a ipotezei cu demonstrația, prima cu funcție de anticipare a cadrului logic, a doua, cu funcție de reluare a ipotezei, în formula unei argumentații plauzibile oferite de demersurile primei. Tranșarea ostentativă a acestor două deschideri ale romanului nu fracturează dispunerea episodică liniară, deloc subjugată nici unui traiect impus, din contră, sudează unitatea întregului și circumscrie trasa epică a unui discurs care se așterne surprinzător, fără doza de rigoare și schematism.

Tinărul sublocotenent Dierna, proaspăt absolvent al Colegiului Militar, specialist în tactica și strategia apărării, are pe lângă calitățile militare, și vocația însemnărilor zilnice într-un soi de jurnal intim, care înregistrează datele realității trăite sau invocate, personaje, fapte, unele ieșite din comun, altele de divertisment cotidian. Multe din ele există numai fiindcă Dierna le dă girul autorității de a re-ordona realul cunoscut. Ele oferă, astfel, șansa de a supraordona o altă realitate, la fel de logică și concretă ca și modelul original. Dierna este în roman instanța narativă, pre-

zentă prin inserția paginilor din Raportul către Statul Major al Ținutului (raport care alimentează și stratul derulării evenimentului, un fel de însemnări venite dinlăuntrul faptului), dar este și instanța participativă, reflectarea, care nu face altceva decît să-și confirme niște suspiciuni ale lui, ca erou în schema, altfel economică, a cărții. Repartizat după încheierea cursurilor, la Fortul Cardon, deși maiorul Adam Taus 1-ar fi reținut ca asistent la Catedra Colegiului, sublocotenent Dierna continuă de fapt să scrie cartea începută, încă din perioada școlărității. Un drum anevoios, încărcat de surprize

mat de teoriile sale strategice, — Fortul Cardon —, discipolul său trebuie să contureze, să concretizeze, măcar în realitatea credulă a cărții, existența Fortului. Astfel că spațiul capătă contur, se dimensionează la confluența realului dat cu pararealul sugerat. Jurnalul său are acest rol de a-i ușura contactul cu noua realitate care se naște din parabola primei și, încercînd, a-i păstra libertatea de imaginație. Personajele, evenimentele, întâmplările ciudate care au loc la Fort, răspund de fapt aplecării eroului spre insolit. Drumul de la Lespezi la Bui-val, însoțit de plutonierul major Ion Galaon, scena copiilor care prind

lui Otto Kazak, cel care venise să schimbe oglinzile farului, cu același maior, dispariția surprinzătoare a Fortului, după o noapte de veghe așteptînd aprinderea noului far) răzbat inserțiile fantastice, pe care încearcă să le descifreze jurnalul lui Dierna. Raportul pe care el îl înaintează superiorilor, după întoarcerea la Colegiu, și răspunsul care i se dă, soldat cu anularea propriei identități, sînt motivele care-l determină pe Dierna să se verifice întocmind Raportul. El nu este altceva decît imaginea răsturnată pe care această oglindă i-o oferă. În fond, notițele din caietul lui Dierna oferă eroului șansa unei libertăți depline, prin care poate reorganiza existența, fără intervenția neașteptată a cuiva care ar putea tulbura albia, luciul oglinzii care reflectă o posibilă realitate. „Notele mele zilnice erau singurul lucru care-mi dădeau senzația că mai pot ține totuși contact cu realitatea. Obiceiul acesta (...) îmi dădea încredere și mă ținea parcă în legătură cu propriul meu trecut, cu propria mea viață. Alminteri, mi se părea că trăiesc în pielea altuia” (p.144).

Proiecția stărilor vizionare pe relieful undelor marine, demonstrația colonelului Otto privind forța magică a oglinzilor, care pot schimba nu numai destinul unui om, dar chiar și cuvintele, nu sînt altceva decît trucerile prin care însuși romanul pune sub semnul ipotezei o anume „tactică a scrierii”, aceea care „nu se supune unor reguli fixe”. Iată de ce romanul lui T.D.Savu are un final deschis, suspendat și ambiguu, cînd eroul reface itinerariul spre Fortul Cardon, ca o ofrandă adusă himerei zămislite din actul fecund al creației, și cînd imaginea capătă contur, răsplătînd astfel efortul creatorului. O dată cu această întoarcere reiterativă, Raportul încheiat și predat de Dierna încheie și o carte al cărei topos și-a încheiat contururile prin dislocarea limitelor realului.

Cornel MUNTEANU

TUDOR DUMITRU SAVU

FORTUL

(Editura MILITARĂ, 1989)

(potrivite cu plăcerea speculației imagistice, posibile vâmi ale intrării în planul fantastic), apoi contactul cu spațiul bizar al Fortului (o construcție tactică militară care îmbrățișează marea și uscatul într-o izolare absolută) îi încurajează perspectivele eroului, de altfel anticipate de maiorul Taus, cel care și recomandase ca Dierna să ocupe acest post. Numai că intrarea în acest spațiu aparent securizant îi destabilizează lui Dierna, pe moment, logica lucrurilor. Pirele epice deschid în roman nucleul de literatură fantastică și încercă pe erou cu o misiune specială, să le descifreze taina sau să le dea un sens. Căci ceea ce pentru maior, maestrul său, fusese un vis, un proiect recla-

șerpi cu un șiretlic (oglinzile), viziunea florilor galbene care devin negre, apoi înregistrarea unui cutremur, culminînd cu dispariția inopinată a însoțitorului, sînt semnele unei derogări de la real. Ele nu întîrzie să apară și în activitatea lui Dierna la Fortul Cardon. Toate personajele care intră în contact cu Dierna au ceva asemănător cu maiorul Taus. Din paginile care redau implicarea în faptul cotidian (tragerea de noapte cînd scot de la țintă un inecat, pe maiorul Taus, apariția unui cerb într-un nimb de flăcări pe mare, — excelent crochiu parabolic al mitosului popular —, apariție contestată ulterior de ceilalți ofițeri, izbitoră asemănare a

PROZA

Aseară am adormit ascultînd *Simfonia Fantastică*. Nu știu de ce mi-am pus tocmai acest disc; cred că l-am luat la întimplare, dar, vai mie! am auzit în începutul drumului spre eașof. M-am trezit la clinchetul întrerupătorului și n-am mai putut închide ochii pînă dimineață; înseamnă că am visat cinci-sprezece minute, timp cît muzica s-a derulat în noaptea sabatului. Abia în zori mi-am adus aminte ce am visat în acest răstimp. Ceva petrecut aievea la începutul războiului: răniiți dintr-un spital, bandajați, în cîrje, cu ochii arzînd de temperatură și de speranța că vor trăi. Apoi Poetul, cu o mîină în ghips, ce-mi dăruiește de fiecare dată o carte pe care a scris dedicația: „Dacă o vei citi, te vei regăsi...”

Am pierdut-o în peregrinările mele, dar în vis o strîng mereu la piept, o știu pe de rost; în realitate, recunosc, spre rușinea mea, n-am citit-o... Mereu sper că într-un alt vis să citesc măcar o poezie însă de fiecare dată mă trezesc fără să-i fi deschis copertile.

Zorile încep să-mi albească perdelele, făcîndu-le să capete din ce în ce mai mult o consistență translucidă, ca un ecran al aducerilor amînte, al regretelor și al copilăriei. Incep să simt o imensă părere de rău, parcă am pierdut ceva apropiat, drag, ceva ce nu se va mai întoarce nicioată. Visez cu ochii deschiși. Vară, cald, soare, rîndu-nele ce săgetează în zbor aerul transparent. O adiere de vînt abia mișcă frunzele bătrînului nuc din spatele casei.

La câteva zile după spectacolul dat de școala noastră la spital, unde am recitat și eu o poezie, ședeam în cercad privind la joaca celor trei pisoi ai mei, cît pumnul de mari. Țineam în mîină Cartea, pe care voiam s-o citesc.

Brusc, din depărtare se auzi un zgomot surd, apoi încă unul. Mi se părea că tună și mi-am ridicat privirea spre cer, să văd norii îngrămădindu-se la orizont, dar nu era nimic. Un om cu o boccea în spinare trecea grăbit prin fundul grădinii. „Ce mai stați?... Toți au plecat! Nu știu dacă se mai poate prinde vreun tren... Lăsați tot și fugiți!” striga el, dispărînd printre copaci. A urmat o mică furtună: calul scos repede din grajd și înhamat la șareta galbenă; mama înlăcrimată, cu două valize în mîini; tata dînd bice calului. În gară, o singură locomotivă, ultima, pușînd a plecare. Din cînd în cînd se aud bubuituri de tun. Tresar, cuprîns de o spaimă necunoscută pînă atunci. Strîng Cartea la piept și simt că am prins puțin curaj. După

cîteva minute m-am liniștit; locomotiva, cu jocarul arzînd, cu manetele ei strălucitoare, fumul negru și mirosul de cărbune mă fascinează.

La Țigănași n-am avut timp să citesc nici un vers din cartea mea. Zilele calde, transparente, Dunărea ce curgea calmă între cele două maluri, nepăsătoare, egală cu ea însăși de mii de ani, nisipul auriu, fierbînte, caii, dragii mei cai, ce pășteau iarba deasă pe deal, mă lăceau să uit de toate. Mă chinușem destul cu învățatul, să recuperez timpul pierdut. Chimia plină de substanțe miraculoase, lichide colorate, gaze puternic mirositoare ce ieșeau din eprubete, retorte, vase de sticlă cu ciocuri curbate, amestecîndu-se, combinîndu-se mereu unele cu altele; fizica rece, cu acțiuni și reacțiuni, atingeri și respingeri, forțe misterioase care se compun și se descompun, raze de lumină subțiri ca lama de brici, ce înfloresc în spectre solare, calde,

tindu-mă, alungînd spaimele și încoronîndu-mi buzele cu un zimbet senin. Apoi zilele treceau una după alta, fără griji, iar eu pluteam odată cu ele, printre ele, fără să-mi simt greutatea, fără să le simt greutatea; pînă cînd au apărut păsările argintii de oțel acoperînd soarele și umplînd văzduhul cu un zgomot înfiorător. Pentru prima oară mă întîlneam cu războiul; și tiam că există, auzisem, dar numai alit. Imi închipuiam oamenii îngroziți, bombe căzînd, explozii, case dărîmate, adăposturi în care ființe speriate se înghesuie unele în altele, plîsete de copii...

Cu exactitate matematică, la ora zece dimineața, dinspre dealurile sîrbesti, se întîndea, deasupra Dunării, covorul strălucitor al avioanelor, după care se auzea ecoul bombardamentelor. Era din ce în ce tot mai periculos să mergi la Turnu Severin. Totuși am Jost într-o zi cu mama în oraș, să facem un tur pe la puzderia de cunoștințe,

mai cîțiva nori, albi, rotunzi ca niște bile de puș, se mișcau încet, alunecînd pe un curent de aer. Nimic, nici o urmă, nici o rană pe albastrul pur. Strada devenise pustie; numai eu și mama, ținîndu-ne de mîină, două statui vii, și moșul alături, bolborosînd în continuare rugăciunea.

Ne-am mișcat încet, cu grijă, și am pășit pe puntea vasului. Apoi cerul a început să se dezghețe, oamenii să circule, Dunărea să curgă. Vaporul s-a desprins ușor de chei, plecînd odată cu apele tulburi.

Perdelele au devenit albe, strălucitoare, reflectînd lumina dimineții, umplîndu-se ușor sub adierea vîntului, ca pînzele unei corăbii gata de plecare.

Prima aceleași perdele unduiau și la ferestrele doamnei Maria, soția Poetului, ce fusese atins la 24 august de un glonte tras la întimplare. O cunoscusem printr-un capriciu al hazardului, cum se întîmplă uneori în viață, la o întîlnire a veteranilor de război. Acum seșea în fotoliu, ținînd în mîină o ceașcă de cafea. Vocea ei, firavă dar clară, povestea: „Vrtejul războiului ne-a adus, în cele din urmă, la București. Trebuia să am grijă de el, știți, mîina dreaptă îi era aproape paralizată în urma rănii primite pe front nu se mai putea folosi de ea... A învățat cu greu să scrie cu mîina stîngă, dar nu-i plăcea, îl enerva. De cele mai multe ori dicta și eu scriam. Ultima lui carte, scrisă înaintea războiului, a apărut după ce plecase pe front. Era dedicată copiilor. I-am adus un exemplar la spital. N-am să uit niciodată cum mîinghia coperta cu virfurile degetelor ieșind de sub bandajul gros ce-i încorseta brațul. După aceea, acasă, mi-a povestit de multe ori... era obședat de băiatul cu ochii mari, strălucitori, căruia i-a dăruit-o...”

S-a ridicat încet, a pășit spre bibliotecă și a scos dintr-un raft Cartea cu coperti lucitoare, subțire și mi-a întins-o în palmele deschise. Ca un lucru de preț ce era. „E singura pe care o am, dar v-o dăruiesc cu dragă inimă... Așa ar fi făcut și el!”

Mi se părea că visez iar, sau poate chiar visam. Deschid coperta: prima pagină, prima poezie. Uit unde mă aflu și încep să citesc literele, cuvintele, versurile, ce tremură într-o ceață argintie.

Liviu HAREC

ION HURJUI

La Bucovina

„dulce Bucovina
ție redă-mă!”vreau să mă ierți
pentru că am rămas singur —
m-ai făcut să plîng
să-mi tai degetele
mîni care nu-ți scriesă mă apropii de tine
vrea să-mi iau
curajul maror
să-ți înțeleg fireadar cit să mai fie
pină atunci?
încăperea în care citesc
știrea zborului pe lună
strică total amăgirea mea
de poet călător acolo.acoperit astfel
de cărțile vremii —
o ladă de campanie
originală sigilată
cu smoaala nopțilorun detaliu alb
iubirea un tors
anticul suflet
imaginat de contemporanul
Hurjui / un sacrilegiu!n-aveam arc
n-aveam săgeată
circulam astfel.a cita oară
începutul unui poem
atîrnat la streășina casei
construită din lut
vara după ploaie!colinde de vară —
ies aburii calzi
din salbele verzi
ale lucernei răpuse„dulce Bucovina
ție redă-mă!”
salba munților blînzi
sufletul nostrunu mă apropii
decît prin mine —
ținutul
ca orga indescifrabilă
indivizibilă dorință
rămășag pentru viața
cît mai este!și umbra domnitorului
la Putna iarna
Bivolăria la sîniș
calm insondabil
sub zăpada anilor —
așteptarea dezghețului
la Hurjueni...„dulce Bucovina
ție redă-mă!”ca o luntre lumina
acolo pe totdeauna!
așa începe dimineața
(la fine diminețile toate)
acum uite am scris
întru iertarea făcerii!
nopțile nu-s vis
zilele-s drumuri în Bucovina.

Obîrșia

Limba irosind lumină
nu îngîină, nu se-nchină
altor graiuri venetice.
În lucrare simplă-și zice
zborul ei de la-nceput
cînd dădea frunza pe ram
și copacul era neam
la răsucire, ca un scut.
Întrupată-n vechi tipare
surpă-n lume frumuseți,
umple cerul cu poezi,
bolta gurii cu răcoare.
Ne zidim în ea de vii
îmbrăcați în nemuriri
rezemați unii de alții,
uimire dintre uimiri.
Trec cohorte de oștiri
picurîndu-le-n potire
miera asprelor rostiri,
clipa grea de agrăire.
Întocmită-i fără moarte,
aluat de piine care
este șirul de spinare
neamului ce nu-l desparte
nici-un viclesug străin,
nici-o patimă haină.
O coroană de lumină
de din aurul latin!

George GAVRILEANU

Cartea din vis

înveselînd negrele săgeți ale forțelor rămase în paginile întoarse, date la spate, pîrînd o Jata morgana, zina veșnic neliniștitelor molecule ce se ciocnesc bezmetice una de alta; geometria, cu liniile ei severe, colțuroase chiar dacă înscrisu sau circumscrisu cercuri fără început și sfîrșit; algebra, cu mișcările ei de termite, semne cabalistice ce se adună și se scad cu sute de minusuri și plusuri Jăcătoare de minuni, din cîteva hieroglife născînd un alai de urmași ce se întînd unul după altul ca o caravană în pustiul țoilor albe de caiet, sau invers, dintr-o junglă de x-uri și y-uri rămînînd pînă la urmă numai un biet semn orfan, mirat parcă de propria lui nimicnicie, iar peste toate tronînd marele vrăjitor: Înîmîtul! se căzniseră să ajungă în bietul meu creier, înconjurîndu-mă ca un roi de albine Juroase, de care mă apărăm cum puteam, dar degeaba. Noaptea visam galaxii de formule, cifre, figuri, iar eu, ca un suflet fără chip, înaintam încet pe valurile lor, voînd să ajung la un liman. Spre dimineața visam iar Poetul ce-mi dăruia Cartea îmiș-

refugiate ca și noi pe maturile Jluvinului cenușiu. Luasem Cartea cu mine, gîndîndu-mă să citesc, în timp ce doamnele vor sporovăi vrute și nevrute. În port ne-a surprîns un val de avioane. Nu mi-era teamă, nu aveam timp să-mi fie teamă. Mama rămăsese îngrozită în mijlocul străzii, stringîndu-mă de mîină. În jurul nostru, mulțimea orbită de Jrică Jugea; oamenii se ciocneau unii de alții, cîutînd să intre cît mai repede în adăposturi. Un bătrîn cu mustați mari, albe, se așezase în genunchi la marginea trotuarului și se ruga. Incepuseră să suiere bombe, să se audă explozii, iar văzduhul s-a umplut dintr-odată de praJ, moloz și sticlă sfărîmată. Mi-rosea a Jum și a moarte. În spatele vaporului „Mîrcea cel Bătrîn”, acostat la debarcader, izbucni o Jerbă de apă, o coloană lichidă, cuprinzînd cheiul, stropindu-mă și zmulgîndu-mi Cartea din mîini, aruncînd-o în Dunăre. Am închiș o clipă ochii, gîndîndu-mă că astfel o să dispară înîntul ce mă înconjură. Cînd i-am deschis, cerul se limpezise, era din nou senin. Nu-

Revista Bucovinei (1916)

La 1 aprilie 1916 a apărut la București, la Tipografia Bucovina, al cărei proprietar era Ilie E. Torouțiu, primul număr al „Revistei Bucovinei” (cu subtitlul Cultural — Politică — Economică — Literară), care a însemnat o realizare memorabilă a unui grup de intelectuali bucovineni. Grupul a activat pe multiple planuri la înfăptuirea unirii tuturor provinciilor istorice românești, iar revista a apărut bilunar sub îngrijirea unui comitet pînă la 1 august, ziua intrării României în război. Programul revistei, „Rostul nostru” (1/1916), un articol excelent, impresionant, semnat de Iorgu G. Toma, pune în discuție toate problemele stringente ale refugiaților.

Revista a avut un caracter militant, patriotic, simpatia mergînd către puterile Antantei, vehement criticată fiind puterile Centrale. Revista a avut și următoarele rubrici: De la noi de acasă, Cronică literară, Cronică științifică, Spicuri din presa germană, Bibliografie, Cărți primite la redacție.

Autorii cei mai activi au fost Iorgu G. Toma (iscăind și Corduneanu), Ilie E. Torouțiu, Emilian Slușanschi (decedat în 1916), Aurel Morariu (și cu pseudonimul A. C. Condrea), Dimitrie Marmeliuc, Vasile Grecu, Ovid Topa, Apostol D. Lulea. Pocii au publicat Vasile Huțan, G. Rotcă, Iorgu G. Toma, I. Dragoslav, Ion Ojog, M. Oltescu, M. Baciu, Maria Dragu. Poeziile sînt fie poezii originale, cu caracter de actualitate, fie traduceri și prelucrări.

Cei mai mulți dintre autorii citați au avut apoi un rol important în viața culturală a României interbelice, ca profesori universitari, profesori de liceu, juriști, activiști culturali etc. Ion I. Nistor, care se afla în acel timp la București, nu a publicat nici un articol în revistă, dar lucrările sale istorice, apărute tocmai atunci, au fost recenzate cu respect de către colaboratorii revistei. De asemenea s-au făcut referiri la primăria istoricului bucovinean ca membru al Academiei Române, la 21 mai 1916 și la răspunsul lui Nicolae Iorga.

Referințe pentru poetul

Traian Chelariu

Nu știu cum fi povesteam bunului prieten Traian Chelariu despre locul copilăriei mele, dar, după ce am fost împreună acolo unde poetul a văzut lumina zilei, chiar acolo, în curtea casei din Dărmănești Sucevei, el și-a exprimat dorința de a ne însoți la Dorohoi, la casa mea părintească.

Intr-o duminică dimineață am pornit spre Dorohoi. Discret, o anunșam pe mama că vom veni cu musafiri. Ce l-a impresionat pe acest om sensibil au fost tablourile pictate de fratele meu, Ion Murariu, în anii liceului și-n cei ai studenției, oprindu-se la tabloul de diplomă, „Odihna”, trecind apoi la cele puțin rămase din anii de profesor.

Livada l-a mers la inimă, mai ales cînd fi șopteam povestea noului de la poartă, a impunătorului cires alb din colțul de răsărit al casei, a părului din fața coridoru-

lui, altoit de tata, înainte cu puțin timp de a pleca de sub razele stelarilor...

În locul numit de noi „Între zarzări”, era o masă cu băncuțe în jurul ei. Ne-am așezat fericiți. Mama a fost o gazdă primitoare. Avea bătrînică un vin chlimbariu, produs din struguri din grădina noastră. Să ea, și noi, și livada, și florile, și casa, tot ce se putea atinge cu mîna, ochii și inima, i-au plăcut lui Traian Chelariu, înlăcrîmîndu-l ochii, mereu plini de-o curioasă melancolie. Ne-am spus multe, de alaltăieri, de ieri, de azi... Și triste și vesele. Ce m-a impresionat însă a fost clipa în care musafirul nostru ne-a arătat un plic cu niște foi ce conțineau copii după referințele cu privire la reîntrirea sa în Uniunea Scriitorilor. Mi-a permis să copiez din ele, spunîndu-ne că totul a pornit din îndemnul lui Tudor Arghעי.

Recomandarea lui Tudor Arghעי, din 25 aprilie 1958 :

„Pentru Traian Chelariu. Solicit reînșierarea în „Uniunea Scriitorilor” din care a fost înlăturat, socot, din cauza uneia sau mai multor crori de opinii și de interpretare, colegul Traian Chelariu are calificări superioare pentru a face parte din confrăția scriitorilor, pe care o cinstește sub variate aspecte. Mare carturar, de o erudiție remarcabilă și cunoscător înțeles al mai multor limbi, atît istorice cît și actuale, dimpreună cu literaturile lor, fostul și probabil viitorul profesor universitar și-a făcut din catedră un pedestal înalt. Cît privește pana lui de scriitor, ea s-a dovedit a fi a unui talent adevărat. Traian Chelariu are toate aptitudinile să reprezinte intelectual calitatea artistică și culturală în orice parte a lumii civilizate, cu atît mai mult la noi acasă. A mai lipsi dintre confrăți ar fi pentru el o nedreptate concretă”.

Recomandarea lui Al. Philippide, din 23 aprilie 1958 :

„Cunosc de multă vreme pe Traian Chelariu și-l prețuiesc ca poet. E foarte talentat, are o frumoasă cultură literară și e autorul mai mul-

tor volume de poezii și proză. Pe temeiul acestor considerații, recomand „Comitetului Uniunii Scriitorilor din R.P.R.” pe Traian Chelariu pentru a fi ales membru al Uniunii”.

Recomandarea acad. D. Panaitescu Perspiciu, din 12 aprilie 1958 :

„Tovarășul Traian Chelariu, a căruia activitate literară am urmărit-o în timp, este unul din cei mai valoroși exponenți ai lirismului bucovinean, din epoca celor două războaie. Originalitatea poeziilor sale pe de parte a lucrărilor sale filozofice, pe de alta, lungă sa activitate didactică și publicistică, dimpreună cu alesele sale sentimente patriotice, precum și atitudinea sa profund democratică și progresistă, îl recomandă îndeajuns, să fie reincorporat în Uniunea Scriitorilor din R.P.R., cărcia are încă multe servicii de prestat”.

Recomandarea acad. Tudor Vianu, din 13 aprilie 1958 :

„Cunosc de la începuturile activității sale pe tovarășul Traian Chelariu, doctor în litere și filozofic, distins scriitor, fost membru al Uniunii Scriitorilor. Traian Chelariu a publicat numeroase opere în versuri și proză, prin care a introdus în litera-

tura noastră teme, particularități de limbă, o viziune provenind din Moldova nordică, locul său de bastină. Este un scriitor care s-a inspirat întotdeauna din viața populară și a adus la o expresie literară, plină de armonie, tendințele oamenilor din mijlocul cărora a pornit. Cunosce de asemenea pe Traian Chelariu ca pe un om excelent în viața socială și cu tendințe democratice manifestate în multe împrejurări. Actualmente Chelariu este profesor în învățămîntul mediu. Cred că este necesară reprimirea sa în Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și în acest sens îmi permit să susțin cererea sa”.

Referința lui Alfred Margul Sperber, din 10 aprilie 1958 :

„Susțin călduros primirea tovarășului Traian Chelariu în „Uniunea Scriitorilor din R.P.R.”. Îl cunosce de 25 de ani. Tovarășul Traian Chelariu este un poet de mare valoare și un om cinstit, curat, loial și devotat regimului nostru de democrație populară. Dar mai presus de toate este un om de omenie adevărată și în anii de prigoană mulți de-ai mei s-au bucurat de îndemnul și sprijinul său moral și material”.

Referința lui Alfred Margul Sperber, din 10 aprilie 1958 :

„Cunosc de la începuturile activității sale pe tovarășul Traian Chelariu, doctor în litere și filozofic, distins scriitor, fost membru al Uniunii Scriitorilor. Traian Chelariu a publicat numeroase opere în versuri și proză, prin care a introdus în litera-

tura noastră teme, particularități de limbă, o viziune provenind din Moldova nordică, locul său de bastină. Este un scriitor care s-a inspirat întotdeauna din viața populară și a adus la o expresie literară, plină de armonie, tendințele oamenilor din mijlocul cărora a pornit. Cunosce de asemenea pe Traian Chelariu ca pe un om excelent în viața socială și cu tendințe democratice manifestate în multe împrejurări. Actualmente Chelariu este profesor în învățămîntul mediu. Cred că este necesară reprimirea sa în Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și în acest sens îmi permit să susțin cererea sa”.

Mircea GRIGOROVITA

Iolanda FILIPESCU

NUCLEE ȘI EXPLOZII LEXICALE

Nu poate fi nici o îndoială că latina dunăreană s-a folosit secole de-a rîndul de cuvinte din limba traco-dacilor. Pe o treaptă evoluată a bilingvismului traco-daco-roman, după ce latina s-a acomodat la baza de articulație autohtonă, lexicul traco-dac a început a ceda în fața celui latin, scăzînd tot mai mult din punct de vedere numeric. În același timp însă s-au păstrat și s-au impus o seamă de baze lexicale autohtone puternice, viguroase și în limba traco-dacilor, care au contribuit în foarte mare măsură la completarea necesarului de cuvinte pentru comunicarea de ficcare zi. Aceste baze lexicale generative sau nuclele lexicale nu trebuie confundate cu cuvinte din listele întocmite de diferiți cercetători, între care I. I. Rusu în primul rînd. Cunoașterea lor cere aplicarea unor metode și procedee adecvate, spre a se reducă coeficientul de probabilitate. Între acestea, metoda comparativă-istorică își păstrează locul cel mai important.

Este de presupus că aceste nuclele aveau o poziție privilegiată în limba traco-dacă, fiind elemente lexicale fundamentale. Româna, moștenind astfel de baze lexicale generative, a moștenit, totodată, și o seamă de derivate din traco-dacă. Aceste derivate gravitează la mică distanță în jurul fiecărui nucleu, constituind adevărate micro-sisteme lexicale, încă necunoscute, greu de identificat din cauză că lipsesc decamdată criteriile de a le diferenția de derivatele din româna comună.

Din perspectiva limbii române, nuclele moștenite trebuie numite nuclele primare și ele țin de structura intimă a limbii.

În viața acestor nuclele au fost și sînt active două principii, unul al conservării și altul al diversificării. Principiul conservării își exercită forța mai ales prin capacitatea de păstrare a sensurilor, iar cel al diversificării mai ales prin îndepărtarea fonetică treptată a corpului sonor. Sensul fundamental se păstrează milenii de-a rîndul, cu neînsemnate modificări, fiind cel mai puternic element al coeziunii în cadrul micro-sistemului.

Există o dinamică a schimbărilor fonetice și a schimbărilor semantice, legată strîns de evoluția vieții sociale și de nevoile de exprimare a re-

alității. Această dinamică se pune în evidență mai bine în unele etape istorice, iar în altele se estompează pînă la a deveni inactivă. Altfel spus, în viața acestor nuclele nu se constată evoluții în linie dreaptă, ci unele curbe, urcușuri și scăderi, periodice și succesive nuclele lexicale putînd fi active și inactive.

Nu știm nimic precis despre nuclele lexicale din limba autohtonilor, dar putem reface în parte lexicul limbii române comune și putem constata în ce chip au evoluat unele dintre nuclele.

Cercetările ne-au dus la concluzia că sînt în limba română nuclele lexicale necunoscute, acoperite de schimbări fonetice și, uneori, de sensuri derivate. Ele formează țesături greu de pătruns, din care cauză nimeni însă nu le-a observat și, prin urmare, nu s-a putut vorbi de existența și rolul lor. Am constatat că, în unele cazuri, cuvintele cu origine necunoscută sau cu etimologie nesigură se țin lanț și se grupează în jurul unor nuclele, mai aproape sau mai departe de acestea.

Se confirmă părerea că nuclele lexicale au o rezistență deosebit de mare, dar nici ele nu sînt constituite odată pentru totdeauna, deoarece suferă modificări, mai ales fonetice. Schimbarea aspectului fonetic poate duce la întunecarea înrudirilor dintre variante, dintre un nucleu primar și unul secundar sau la întunecarea înrudirilor dintre derivate.

Ca în toate cazurile, principalele schimbări fonetice care duc la apariția variantelor sînt metateza, asimilația și disimilația, epenteza și afereza. Unele dintre acestea, cum ar fi metateza și afereza, sînt puțin cunoscute și, prin urmare, nu li se acordă importanța pe care o au în limbă. Ele duc la nașterea unor variante teritoriale care, cu timpul, se diferențiază și mai mult, sursa de apariție a cuvintelor cu origine necunoscută fiind permanent activă. De aceea, restabilirea înrudirilor trebuie

să se facă din amîndouă direcțiile adică dinspre origini și spre origini, avîndu-se în vedere normele fonetice proprii graiurilor din diferite arii.

De la nuclele primare sînt create derivate primare, iar de la nuclele secundare sînt create derivate secundare, ele putînd fi denumite și derivate de gradul întii, respectiv derivate de gradul al doilea, așa că derivarea se realizează în trepte, cu observația că aceste trepte sînt inegale în timp și în spațiu, în funcție de perioada de activitate sau de inactivitate a unui anume nucleu. Derivatele gravitează, mai ales prin sens, dar și prin formă, în jurul nucleului căruia li sînt subordonate, care le-a generat. Acesta poate fi activ ori inactiv în ansamblul limbii sau în anumite graiuri, avînd preferința pentru anumite elemente derivate. De aceea, cercetarea actuală trebuie să țină seamă și de „atmosfera” în care s-a petrecut evoluția unui cuvînt. Studiul cuvintelor luate ca unități izolate duce de obicei la rezultate eronate, cum este cazul unora dintre cuvintele considerate autohtone, ca să nu mai vorbim de unele așa-zise maghiarisme sau săsime!

Dacă forma uneori devine de necunoscut, sensul fundamental se păstrează, dar trebuie să ținem seama de faptul că în viața cuvintelor apar modificări semantice care țin de augmentarea, diminuirea sau metaforizarea sensurilor.

Spuneam cu alt prilej (în cartea *Limbă și cultură populară*, p. 6—7) că limba română a cunoscut, în diferite etape ale istoriei sale, unele explozii lexicale. Precizăm acum că prin acest termen înțelegem capacitatea unor nuclele lexicale de a se diversifica la un moment dat, în anumite condiții, atît din punct de vedere fonetic, cît și semantic. Ele sînt, așadar, niște diversificări fonetice și semantice de mari proporții, prin care se ajunge la îmbogățirea unui micro-sistem lexical. Ideea de explozie lexicală trebuie înțeleasă

ca o concretizare a unui mare efort al limbii, într-o etapă din evoluția acesteia, de a-și crea instrumentele necesare comunicării. Astfel de explozii se petrec, teoretic, la nivelul fiecărui micro-sistem lexical. Ele reprezintă proba vitalității limbii și reprezintă, în același timp, linia ascendentă a carbelor de evoluție în limbă. Problema exploziilor este în strînsă legătură cu aceea a circulației nucleelor noi pe orbite în jurul unui nucleu, în cazul nostru în jurul nucleelor moștenite din fondul autohton.

Cîtă vreme cuvîntul este subordonat, semantic și fonetic, unui nucleu, acesta nu-l îngăduie să iasă din sfera sa. În felul acesta, nucleul este și un element de ordine. După pierderea legăturilor cu baza, invenția este nelimitată și necoordonată, cuvintele noi îmbrăcînd uneori aspecte de obscur, de străin, cum este cazul lui *șold*, despre care s-a spus că ar fi un săsim; alteori, cuvîntul nou se oprește în preajma unor elemente lexicale apropiate fonetic sau chiar semantic, dar neînruitate, pîrînd că fac parte din familiile acestora. În acest fel, crește nemăsurat numărul de cuvinte considerate drept împrumuturi, întrucît este posibil ca un cuvînt românesc să se apropie de un cuvînt dintr-o limbă străină, înrudită sau nu cu româna.

Aici precizăm că cele mai vechi diferențe în fonetica și gramatica limbii noastre sînt generate de substrat în primul rînd, în cadrul limbii traco-dacilor fiind însemnate deosebiri de la o arie lingvistică (tribală) la alta. Latina a avut rolul de unificator, prin ea atenuîndu-se diferențele pe care le păstrează, în parte, și astăzi, graiurile noastre din diferite regiuni.

În primele secole ale existenței limbii noastre, îmbogățirea lexicului s-a făcut în sfera ei, fără participarea, directă sau indirectă, a altor limbi, cu excepția latinei care ne-a furnizat, în continuare, o seamă de ter-

meni pentru a denumi aspecte ale vieții religioase. De aceea, considerăm că româna comună a fost epoca unor mari explozii lexicale, impuse de mari nevoi ale comunicării, în funcție de ocupații și de zonele geografice. Pentru a înțelege amploarea acestor explozii, trebuie să avem în vedere condițiile în care s-a constituit și a evoluat limba română, sărăcia lexicală moștenită în raport cu necesitățile impuse de fiecare nouă etapă istorică, lipsa surselor de împrumut, puternicele baze lexicale moștenite, diferențele zonale de articulație, preferințele zonale pentru anumite elemente derivate. În perioada de constituire a limbii române ca unitate distinctă, baza de articulație autohtonă a fost nu doar păstrată, ci impusă cuvintelor de origine latină, pătrunse în lumea traco-dacă în diferite etape istorice. Dacă este adevărat că româna este o limbă latină prin structura ei gramaticală, este tot atît de adevărat că prin baza ei de articulație este o limbă traco-dacă.

Incheiem această sumară prezentare a problemei nucleelor și exploziilor lexicale, insistînd asupra ideii că multe dintre cuvintele considerate ca moștenite din fondul autohton (vezi, mai ales I. I. Russu, *Etimogeneza românilor*, București, 1951) aparțin, ca derivate, unor nuclele primare, ele putînd fi sau moștenite sau derivate în româna comună.

Din limba traco-dacilor am moștenit nu numai nuclele primare, cu variante, ci și derivate ale acestora, la care se adaugă unele mijloace derivate, nume proprii de locuri și de persoane, aparținînd acestor nuclele.

Afirmațiile noastre trebuie întărite cu exemple, de aceea ne propunem ca în câteva articole viitoare să vorbim despre astfel de nuclele lexicale, între care *mold* și *bold*, considerate de noi ca fiind moșteniri autohtone.

Ion POPESCU-SIRETEANU

Adolfo Suarez Rodriguez
(Cuba)

Plaja

Călătorește soarele împreună
cu moartea?

Aerul ondulează cerul.

Pe stinci, lumină.

Ca o bijuterie strălucesc apele
în timp.

Iată aici spațiul

unde nu locuiesc flori:

mărea dă înapoi ce inghite,

și deschide scoicile pe nisip,

decapitează albastrul

și îl metamorfozează în mătăsuri

de aur.

Dar nu este altă floare

decît trupurile moarte pe care

le arată,

bogata naștere, surprizele

pe care le oferă spuma:

vieți în voiaj,

morți în infringere.

Liniște, între mangliceri

apele sună.

Pescărușii fug în depărtări.

Este timpul o crăpătură în lumi

în românește de

Narciso SOTOLONGO

și Daniel PIȘCU

DICȚIONAR

MOROȘANU, GEORGE (n. 22. VII. 1911, Cimpulung Moldovenesc — m. 6.XI.1988, Ploiești). Poet, prozator. Studii secundare la Liceul „Dragoș Vodă” din Cimpulung Moldovenesc. Studii universitare la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Iași. Profesor în învățământul secundar, director de liceu, inspector școlar, profesor de română și franceză la Ploiești, Fondator al revistei ieșene „Alfa” 1932—1933 (cu Ghedeon Coca și Victor Măgură) și „Manifest”, 1934 (cu Al. Voitin, Petre Pașcaru, Victor Măgură ș.a.). Colaborator la *Vremea*, *Lucașfăruș*, (Sibiu), *Cuget clar*, *Junimea literară*, *Grai Moldovenesc*, *Orion*, *Rămuri*, *Fapta*, *Astra*, *Ateneu*, *Cronica*, *Tribuna* ș.a. „...Poezia lui George Moroșanu este în esența ei un exercițiu diurn, cu variații, aproape pe aceeași temă. Cu sonorități de lied silvestru sau de sale inversiuni greșite, versurile sale cuminți, de o docilitate incantativă trăiesc sub semnul elegiei...” (Emil Manu). „...Primul poet al revistei *Manifest* va fi Serghei Esenin, în traducerea lui George Lesnea, apoi va urma George Moroșanu cu o

poezie a dramei în profunzime a satului...” (Marin Bucur). „George Moroșanu face parte din generația acelor care s-au format în imediața apropiere a lui Ibrăileanu și Philippide — spirite protectoare și tutelare ale culturii ieșene și românești, — și vorbește despre dascălii săi cu nemărginit respect... George Moroșanu prin aproape tot ce a inclus în *Putna peste ani*, se încadrează în categoria memorialiștilor literari, pana sa trasind doar linii de portret...” (Ion Popescu-Sireteanu).

Membre al Uniunii Scriitorilor din R.S.R.

Volume tipărite: *Dezacord*, Poeme, Cernăuți, 1934, 24 p.; *Întoarceri în biografia mea*, Poeme. Prefață de Octav Botez. Iași, Editura Manifest, 1935, 88 p.; *Iarba stelelor*, Poeme. București, Editura pentru Literatură, 1968, 134 p.; *Virsa neuitării* (Proză lirică), București, Editura Ion Creangă, 1973, 294 p.; *Momentele marmorei*, Poeme. București, Editura Cartea Românească, 1976, 77 p.; *Punte peste ani* (Amintiri), Iași, Editura „Junimea”, 1984, 109 p.

Referințe critice (selective): *Amintiri despre Ibrăileanu*, Antologie și bibliografie de Ion Popescu-Sireteanu, Iași, „Junimea”, 1974, p. 172—177; Andrei, Gheorghe: *Timpul sinzencilor*, Reportaje. București „Albatros”, 1984, p. 114—115; Bucur, Marin: *Reviste progresiste românești interbelice*, București, „Minerva”, 1972, p. 345, 346, 350; Voitin, Al.: *Încemnările unui ucenic politic de odinioară*, București, „Albatros”, 1975, p. 20—21, 63—64; *In memoriam*. Constantin S. Balmuș, Iași, 1984, p. 83—87; *Literatura română contemporană I*, Coord. Marin Bucur, Poesia, București, Ed. Academiei R.S.R., 1980, p. 497—501, 505; Popescu Sireteanu, Ion: *George Moroșanu: Iarba stelelor în Vremea nouă*, 1969, p. 2 și *Ateneu*, nr. 8, 1969, p. 6—7; *Reviste și curente în evoluția literaturii române*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978, p. 225; *Reviste progresiste românești interbelice*, Coord. Marin Bucur, București, „Minerva”, 1972, p. 345—351; Popescu Sireteanu, Ion *In memoriam — în Convorbiri literare*, nr. 3, martie, 1989.

Ion PINZARU

DEBUT

Ipostază

Bătrînul e frumos
viața sa nu e terminată
deasupra lui un coor desenează
un număr sacru
la glezna casei
greul pămîntului

Mihai PITIC

CONSEMĂRI

Contribuție

Plasticiana suceveană Ioana Nistor a realizat, cu prilejul centenarului Eminescu, două prestigioase lucrări intitulate „Lucașfăruș”. Cea dintîi, o cortină de 65 m², pentru Teatrul „Mihai Eminescu” din Botoșani, a fost predată acestei instituții în luna iunie, bucurîndu-se de aprecierile unanime ale specialiștilor. Cea de-a doua este o tapiserie din lînă, de 14 m², care va trece în patrimoniul Asociației Scriitorilor din Iași, constituind o lucrare de excepție a genului, execuția proiectului aparținînd unor talente muncitoare ale cooperativei meșteșugărești din Rădăuți, localitate cu îndelungată tradiție în domeniu.

Omagiu

Primum de la Casa de copii din Beclean, județul Bistrița Năsăud, un impresionant volum dedicat centenarului Eminescu. Cele 130 de pagini xerografiate (coordonator prof. George Gavriluțiu) cuprind titluri incitante despre marele poet, urmărindu-se, mai ales, relațiile sale cu Transilvania (Al. Husar: *Eminescu și Ardealul*; Nicolae Trifoiu: *Eminescu și Transilvania. Date noi*; Octavian Ruleanu, *Veronica Miclă, nume de legendă*; Cornel Cotruțiu, *„Carpatinul” Eminescu*; Ioan Pop, *Eminescu și istoria*; George Gavriluțiu, *Meridiane eminesciene*), poezii omagiale, traduceri, rubricile *Eminescu văzut de elevi*, *Cu „Prietenii naturii” pe urmele Lucașfărușului*, folclor literar din zonă, precum și o interesantă — și la subiect — iconografie. Cu un cuvînt, ne face plăcere și ne simțim datorii să consemnăm această apariție, cu alit mai mult cu cit și vorba de o instituție școlară (director Mihai Litinschi) pentru ai cărei dascăli nu a fost deloc ușor să alcătuiască o adevărată Carte.

Nicolae ȘTEIU

Șezătoare

literar-muzicală

În comuna Pătrăuți, în cadrul unei săptămîni a culturii și educației socialiste, poezii Ion Beldeanu, Marcel Mureșeanu, prozatorul Alexei Rudeanu, actorul Orodol Olaru și interpretul și compozitorul Sever Dumitrache, au susținut o atractivă șezătoare literar-muzicală, cuprinzînd versuri originale, recitări din autori ai literaturii noastre contemporane și clasice, considerații asupra spațiului literar bucovinean, precum și cîntece pe versurile unor autori suceveni.

Expoziție

În holul Teatrului din Suceava plasticianul timișorean Ovidiu Griu expune un extensiv și interesant grupaj de grafică. Pornind de la ideea de-a pune față în față cele două „cetăți”, autorul semnează imagini clocvente ale „timpului” trecător — netrecător, ale oamenilor și locurilor față în față cu care distanța devine cel mai puternic liant.

D. N.

Onisifor Ghibu și Cel dintîi Congres al învățătorilor români din Bucovina (1914)

Intr-un complex istorico-politic cu o Europă în pragul dezmembrării marilor imperii asupritoare de naționalități, a avut loc la Suceava, în vara anului 1914, un congres al învățătorilor români, la a cărui pregătire și desfășurare și-a adus o contribuție de seamă și Onisifor Ghibu.

Onisifor Ghibu, distins cărturar, pedagog și scriitor, a fost în primul rînd un militant pentru cauza românilor, pentru menținerea conștiinței vii, a unității de limbă, de cultură și tradiții, de trecut și aspirații, ale românilor, peste granițele vremelnice, pentru unirea într-un singur stat național, Bucovinenii, încă din anul 1910, i-au cunoscut și îmbrățișat ideile. În teza sa de doctorat „Ultracivismul modern...” susținută la Jena — centru al pedagogiei europene din acea vreme — aduce argumente de ordin pedagogic, psihologic, etnic și logic împotriva introducerii limbii maghiare în școlile românești din Transilvania, susținînd că sînt necesitate considerabile naturale și istorice ale românilor. Scopul acestei noi forme de ultracivism era după opinia sa „încorporarea în stat a naționalităților... deci este pur politic”. Ghibu a demonstrat că după celebra, prin reacționarismul ei, lege Apponyi (1907), ultracivismul care se practica, era contraindicat, el dăuna limbii și culturii române.

Referindu-se la Bucovina, atrăgea atenția că „în vechea grădina moldovenească de odinioară” spiritul hibrid austriac pătrunsesse foarte adînc, grație limbii germane. Pornind de la acest avertisment, pro-

fesorul V. Greiciuc, într-un articol din revista bucovineană „Școala”, nr. 7—8 din 1911 a susținut că „ultracivismul impus unui popor întreg prin împrejurări externe... trebuie condamnat și combătut”. O. Ghibu constata cu tristețe că „într-o țară curată moldovenească populația autohtonă nu dispune decît de un liceu zis românesc la Cimpulung, în care numai două materii se predau în românește, iar șase în nemțește”, celelalte, de la Rădăuți, Suceava și Cernăuți fiind ultracviste.

Constatănd că prin această politică școlară se urmărește desnaționalizarea românilor, Ghibu a publicat în revista „Școala”, nr. 1—2 din 1913, articolul „O scrisoare”, în care cere ca intelectualii români să intensifice lupta împotriva celui mai mare rău de care suferă cultura românească în monarhia austro-ungară, înlocuirea limbii materne cu o limbă străină ființei noastre. După opinia lui Ghibu, trebuiau atrași toți învățătorii și profesorii împotriva politicii de deznaționalizare dusă prin școală, care de fapt se conjugă perfect cu tot ansamblul politicii duse de Austro-Ungaria.

Dascălii bucovinei îi cer sfaturi lui Ghibu pentru pregătirea unui congres al învățătorilor, iar acesta vede în congres „începutul unei acțiuni de proporții mari a întregului corp didactic român de toate gradele, decemdată din monarhia austro-ungară, cu tendința de a deveni, cu timpul, o mișcare generală a corpului didactic românesc de pretutindeni”. În spiritul acestui țel „nimic nu poate

impiedica dascălimea română din monarhie să se întîlnească”. Întîlnirea trebuia să aibă loc în cetatea de scaun a lui Ștefan cel Mare care a fost cîtor de lăcăsănu numai în Moldova ci și „în Ardealul nostru, la Cetatea de Bătă, la Vad și la Feleac”.

Congresul nostru și a dezbătut ideea națională care trebuia să stea la temelie a culturii poporului român. În spiritul acestei idei, au ținut expuneri: Sextil Pușcariu, Ion Nistor, Vasile Greiciuc, Ioan Cosmiuc și Onisifor Ghibu. Acesta din urmă a prezentat comunicarea „Școala primară și viața de la țară”. În ea susține cîteva idei de seamă: școala „trebuie să fie a noastră”, ea „trebuie să se nască din inșeși trebuințele poporului”, ea să se acomodeze cu fiii poporului, să se debaraseze de influențe străine, copiii țărăni să fie învățați cu o economie cît mai practică (să li se dea cunoștințe despre sol, ocupații, flora și fauna satului).

Atrage atenția că nu-i destul să dai copiilor numai cunoștințe, ci „cultura inimii, dezvoltarea caracterului e capul unghiular al oricărei școli”. Îndeamnă învățătorii să pună mult mai mare accent pe utilizarea corectă a limbii române, fără latinizări și grecizări, să pornească de la graiul popular, „acest adevărată fagure de miere din care ne nutrim cu toții”. Analizînd aspecte legate de predarea și însușirea istoriei se întrebă: „Care școală face cunoscută copilului istoria satului propriu?” De aceea îndrumă învățătorii ca istoria „să înceapă cu satul, ținutul mai de a-

sul al XIV-lea al P.C.R. care se va inserie în istorie drept congresul marilor victorii socialiste, al triumfului principiilor socialismului științific în transformarea revoluționară a societății românești, al adevăratei suveranități și al independenței depline, economice și politice, a României, deschizînd minunate perspective spre înaltele culmi ale societății fără clase, spre culmile comunismului. În acest scop, Programul-Directivă și Tezele pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R. stabilesc orientările de bază privind dezvoltarea patriei noastre în noua etapă, pînă în anii 2000—2010.

Un profund eocur are în rîndurile comuniștilor, ale întregului popor Hotărîrea adoptată în unanimitate de Plenara Comitetului Central cu privire la re alegerea tovarășului Nicolae

Ceașescu în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român. Aceasta constituie chezașia unității de nezdruincinat a națiunii noastre socialiste, a întregului partid și popor, este garanția împlinirii neabătute a lăunioaselor prevederi ale Programului partidului, a programelor de dezvoltare multilaterală a patriei, a bunăstării și fericirii poporului.

De la înălțimea la care s-a ajuns, întregul popor privește tot ce s-a realizat cu îndreptățită mîndrie și cu hotărîrea fermă de a acționa pentru perfecționarea continuă a întregii activități, pentru îndeplinirea cu succes a obiectivelor strategice ce vor fi adoptate de cel de-al XIV-lea Congres al P.C.R. în vederea făuririi societății socialiste multilaterale dezvoltate și a înaintării României spre comunism.

25 August — hotar de eră nouă

(urmăre din pag. 1)

nitul național va fi, în acest an, de 40 de ori mai mare decît în 1945 — din care o creștere de 33 ori s-a realizat după Congresul al IX-lea. S-a generalizat învățămîntul de 10 ani, iar în 1990 va fi generalizat învățămîntul de 12 ani.

În cursul lunii martie, a acestui an, țara noastră a înregistrat un succes istoric — rambursarea în întregime a datoriei externe. Pentru prima dată în îndelungata sa istorie, România nu mai plătește tribut nimănui, devenind cu adevărat independentă economic și politic.

Toate acestea ilustrează pregnant forța transformatoare a socialismului, capacitatea lui de a soluționa într-un mod superior problemele dezvoltării. „Trebuie — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — să subliniem cu întreaga forță că numai și numai socialismul asigură popoarelor condiții pentru lichidarea înapoierii, sărăciei, pentru adevărată independență economico-socială, pentru bunăstare și fericire, pentru o pace trăinică, pentru colaborare între toate popoarele lumii”.

După cum se cunoaște, Plenara C.C. al P.C.R. din 27—28 iunie a.e. a adoptat hotărîrea ca în perioada 20—25 noiembrie 1989 să aibă loc Congre-

Drumuri în Țara de Sus

(urmăre din pag. 1)

mai s-a aplicat criblură, să zicem, și nu te preocupă decît gîndul de a depăși cît mai repede sectorul în cauză, fără să realizezi că piatra aceea măruntă are menirea de a regenera asfaltul și de a-i conferi o rigurozitate benefică aderenței cauciucurilor. Nu trebuie uitate apoi podurile, știut fiind că zona de nord a Sucevei e traversată de patru cursuri de apă (Bistrița, Moldova, Siret, Suceava) și de numeroșii lor afluenți. O cifră doar: podurile și podețele ce asigură fluența circulației însumează o suprafață de 24.109 metri liniari. O suprafață suspendată prevăzută cu parapete, cu piloni, cu alte elemente constructive ce necesită noi intervenții. Și ele cad în sarcina aceleiași colectiv. Și pentru ce toate acestea, dacă nu pentru siguranța și normalitatea circulației, pentru că fiecare vehicul și autovehicul să ajungă acolo unde are de ajuns. Și tot în grija acelorași oa-

meni se află deopotrivă protecția semnalizării rutiere, ca și estetica arterelor asfaltate (arborii și pomii plantați de-a lungul aliniamentelor certifică aceasta). Vorbeam de o nouă mentalitate care tinde să cîștige tot mai mult teren în rîndul drumarilor pe care-i coordonează Radu Pricop. E suficient să adăugăm că în anii din urmă oamenii săi au pus în operă cîteva obiective deosebite: autostrada de intrare în Gura Humorului, consolidările de versanți de pe strada Sucevei din Fălticeni sau amenajarea piriului Toplița din Rădăuți. Obiective care relevă capacitatea constructivă a acestora. Dar preocuparea esențială rămîne aceea de fiecare zi. Și ei își cunosc datoria, datorile. Există însă o ambiție frumoasă de a depăși posibilitățile existente, de a modifica și înnoi dotările costisitoare sau slab productive, de a extinde experiențele eficiente. Ceea ce nu-i deloc puțin.

Liviu SUIAR :

„Sărbătoare”

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DĂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Victor RUSU, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Secretariat : Eugen DIMITRIU
Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN
DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE
SOCIALISTĂ SUCEAVA
str. Mihai Viteazul nr. 48